

Izveštaj o izvozu šećera u zemlje Evropske unije

Uredbom EU br.2007/00 od 18. septembra 2000. i dopunom RC 2563/00 od 20. novembra 2000. otvoreno je tržište EU za uvoz šećera proizvedenog u Jugoslaviji i drugim zemljama zapadnog Balkana bez ikakvih restriktivnih mera i bez carinskog opterećenja.

Cena zaštićenog šećera na evropskom tržištu je oko 650 EUR/t. za razliku od prosečne svetske cene koja je ispod 300 EUR/t. Prosečna prodajna cena šećera koju smo mi postigli izvozom na tržište EU je oko 600 EUR/t. Da bi omogućila uvoz našeg šećera EU je istovremeno smanjila proizvođačke kvote za šećer svojim proizvođačima šećera.

Jedna od mnogih kritika u EU zbog otvaranja njenog tržišta za uvoz iz zemalja zapadnog Balkana je u tome što su ove zemlje deficitarne šećerom i uglavnom uvoznice, tako da je izvoz iz tih zemalja u stvari veštačka tvorevina. Šansa naše zemlje je bila da povećanjem proizvodnje pokažemo EU da se to ne odnosi na nas, jer mi jesmo uvezili šećer, ali sa proizvodnjom 2002. od oko 280.000. tona mi smo već u tom trenutku bili realni izvoznici (sadašnja potrošnja bez Kosova i Crne Gore iznosi oko 250.000.t). Međutim, mi imamo realne pokazatelje da možemo proizvesti i mnogo više, jer smo nekada proizvodili i do 600.000.t i pad naše proizvodnje nije iz ekonomskih razloga već je posledica pogubnog vođenja ekonomske politike dugi niz godina.

Ova šansa sa izvozom šećera na tržište EU po zaštićenim cenama i bez carine, bez ograničenja u količini osim limita koji čini domaća proizvodnja bila je i test da se ekonomska politika u ovoj državi promenila, da znamo šta su nam najveće razvojne i izvozne mogućnosti, da imamo strategiju razvoja i da je odgovorno primenjujemo.

Mogućnosti Srbije za proizvodnju šećera

Razvoj industrije šećera u Srbiji datira od 1892. godine. Početkom devedesetih godina prošlog veka dostignut je razvoj koji se merio sa najboljim u Evropi. Sada imamo 15 fabrika šećera, ukupnog kapaciteta za preradu 5.480.000 tona šećerne repe i proizvodnju 700.000 tona šećera, 250.000 tona melase, i 240.000 tona suvih rezanaca. Za ovu proizvodnju potrebno je zasejati šećernom repom samo oko 7% oranica u zemlji.

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

Proizvodnja šećerne repe je najintenzivnija ratarska proizvodnja, a proizvodnja šećera je najsloženija procesna industrija, pa je zbog toga i pored relativno malog obima potrebnih površina pod repom veoma veliki pozitivan uticaj ove proizvodnje na druge privredne grane. Sada, posle 12 godina loše ekonomske politike industrija šećera u Srbiji je dovedena dotle da su fabrike počele da se zatvaraju. Više se ne radi o opstanku pojedinačne fabrike, već cele industrije. Trenutno, 6 fabrika ne radi, a 9 koje rade to čine samo sa 28% kapaciteta. Proizvedeni šećer zadovoljava 40% potreba domaćeg tržišta. Finansijski gubici su 50% vrednosti proizvodnje, prinos šećera po h je opao za 50% u odnosu na prinos od pre 10 godina, a površine pod repom su smanjene za 60%. Od zemlje izvoznika šećera postali smo zavisni od uvoza.

U našem okruženju, susedne zemlje i geografski bliske zemlje imaju stalni manjak šećera od oko 1,4 milion tona, što bi predstavljalo veliko i povoljno tržište za naš izvoz šećera. Veliki deo ovog nedostatka šećera u okolnim zemljama je nastao gašenjem proizvodnje šećera u Rumuniji i Bugarskoj usled loše politike tamošnjih vlasti. Veoma je rečit primer Rumunije gde je od 33 šećerane koliko ih je svojevremeno bilo, posle privatizacije u pogonu ostalo samo pet, koje godišnje proizvedu oko 55.000 tona, dok su potrebe zemle oko 550.000 tona.

Navodimo podatke za tri godine za poređenje:

- U 1989. godini prinos šećerne repe 48,37 t/h, proizvodnja šećera 582.041 t, prinos šećera 5,85 t/h;
- U 1990. godini prinos šećerne repe 40 t/h, proizvodnja šećera 599.098 t, prinos šećera 5,36 t/h;
- U 2000. godini, prinos šećerne repe 23,66 t/h, proizvodnja šećera 119.178 t, a prinos šećera 2,92 t/h.

(Podaci iz izveštaja radne grupe koja je uradila dugoročni program proizvodnje šećerne repe i šećera 15. januara 2001. godine, i koji je upućen svim nadležnim državnim organima, zajedno sa pismom o namerama koje sadrži novu politiku u proizvodnji šećera).

Proizvođači šećera su 26. marta 2001. godine upozorili i državne institucije i javnost da desetogodišnje uništavanje industrije šećera ne samo da nije sprečeno, već je ubrzano sledećim aktivnostima:

- Počela je distribucija uvoznog i takozvanog donatorskog šećera po ceni koja je niža od cene šećera koja je utvrđena za proizvođače. Domaće fabrike šećera u toj situaciji nisu u stanju da prodaju svoj šećer. »Perfidna je i zlonamerna svaka slična donacija, koja ima za posledicu da nam sledeće godine treba još veća donacija«. U dokumentima koje su dostavili proizvođači šećera predloženo je da se ovakve pomoći upute na tržište po ceni utvrđenoj za domaće proizvođače, a da se

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

razlika u ceni namenski usmeri za proizvodnju repe i šećera. Od prispelih donacija, industrija šećera nije dobila ni dinara, a nema ni informaciju kako i gde se ta sredstva usmeravaju;

- Tržište je preplavljeno šećerom iz uvoza, koji je ocarinjen kao »sirovina ili repromaterijal«, sa veoma niskim dadžbinama. Kontrolna funkcija državnih organa je potpuno zatajila;
- Priprema se ukidanje dozvola za uvoz šećera i potpuna liberalizacija uvoza, što stoji u predlogu novih spoljnotrgovinskih režima Savezna Vlade. Javnost mora da zna da liberalni uvoz šećera imaju tri grupe zemalja: zemlje koje uopšte nemaju proizvodnju šećera, zemlje u kojima je zbog prirodnih prilika proizvodnja šećera veoma jeftina i velika u odnosu na domaće potrebe i zemlje koje zbog materijalnih interesa uskih krugova, ili zbog neodgovornosti vlasti uništavaju svoju proizvodnju šećera. Industrija šećera u našoj zemlji očigledno spada u ovu treću grupu.

Industrija šećera u našoj zemlji mora imati zaštitu u onoj meri u kojoj je primenjuju i razvijene zemlje u Evropskoj Uniji, gde se domaća proizvodnja štiti od uticaja svetskog tržišta uvoznim dozvolama koje se izdaju na bazi programa koji se utvrđuje zajedno sa industrijom šećera.

Direktor Saint Louis Sucre of France, jedne od najvećih grupacija za šećer u Evropi i jedan od najvećih investitora u centralnoj Evropi (Poljska, Češka, Mađarska, Slovačka), obratio se ministru Vlahoviću 25. februara 2002. U svom dopisu, on ističe da su upravo završili drugu posetu fabrikama šećera u Srbiji i da je potvrđena njihova prva procena da je Vojvodina jedan od regiona sa najvećim potencijalom za proizvodnju šećerne repe u celoj centralnoj Evropi, sa najboljom industrijom u ovom regionu za preradu šećerne repe. On takođe ističe da ova grupacija ne može preporučiti inostranim investitorima kupovanje akcija u našim šećeranim pre nego što se preduzmu strateški zahvati kojima treba izvršiti korekciju nedostataka i neuravnoteženosti u industriji šećera u Srbiji. Ističe sledeće probleme:

- Da smo mi od subjekta čija je aktivnost u privredi nekada bila na istom nivou kao prosek zapadne Evrope, dok je danas produktivnost u uzgajanju šećerne repe značajno opala. Da bi mogle kupiti šećernu repu po ceni koja je privlačna za proizvođače, šećerane moraju imati mogućnost da prodaju šećer po odgovarajućoj ceni, što sada nije slučaj, jer tržište šećera nije uspešno zaštićeno protiv legalnog i ilegalnog uvoza;
- Činjenica da je Evropska unija otvorila tržište za neograničene količine šećera proizvedene od repe u Srbiji biće dovedena u pitanje ukoliko se pokaže da se šećer iz Srbije sve manje troši u Srbiji;

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

- Kao učesnici u procesu privatizacije industrije šećera u centralnoj Evropi i kao jedan od najvećih investitora u toj oblasti, ova kompanija zaključuje da inostrana ulaganja neće doći zbog toga što su prinosi repe vrlo niski, repa preskupa, što nacionalno tržište nije zaštićeno, i što ne postoje odgovarajući propisi.

Oni zaključuju da se kupci za šećerane u postojećim uslovima verovatno mogu naći, ali uz umanjenje njihove stvarne vrednosti. U zaključku kažu da odgovarajuće mere u poljoprivredi, zaštita granica i propisi mogu biti uvedeni relativno brzo, u čemu oni nude pomoć potencijalnih inostranih investitora, kao što je i Saint Louis Sucre of France, kao i Francuska Vlada koja je finansirala studiju o revitalizaciji proizvodnje šećera u Srbiji, i zbog toga predlažu sastanak i dogovor sa ministrom Vlahovićem.

Potpredsedniku Vlade SRJ g. Labusu 27. 6. 2002. godine obraća se predstavnik AGRANE, koja je jedan od najznačajnijih proizvođača šećera i skroba u centralnoj Evropi, u kojoj ima 16 proizvođača šećera, sa 4.500 zaposlenih i ukupnom proizvodnjom šećera u 2001. godini od 827.000 t. U obraćanju oni navode da su zainteresovani za investiranje u našu industriju šećera, odnosno u proizvodnju repe, preradu, prodaju i marketing šećera na evropskom nivou. Posebno ističu da smo mi jedna od nekoliko evropskih zemalja koje nisu uspostavile čvrste okvire za zaštitu svoje proizvodnje repe i domaće industrije šećera. Smatraju da je tekuća privatizacija proces koji može poslužiti kao najbolja prilika da se ugrade sve mere koje su neophodne da se lokalna proizvodnja repe i šećera podrži. Mere koje oni predlažu su i osnova za dodelu kvota i neophodne su za ulazak države u EU, do kada se naša proizvodnja mora ugraditi u legalni okvir. Kalkulacije za kvote počinju 5 godina pre uključenja zemlje u EU. U ovom dopisu se navodi da su države kao što su Rumunija i Bugarska upropastile svoju proizvodnju repe i šećera jer nisu uspostavile efikasnu zaštitu granica, bez koje proizvodnja repe ne može da preživi. Predlažu da se ugrade proizvodne kvote prema potražnji domaćeg tržišta, kao i vezu između cene šećerne repe i cene šećera. U dopisu se tvrdi da sektor šećera može potencijalno da obezbedi prihod i zaposlenje hiljadama proizvođača repe i njihovim porodicama, i za više od 5.000 zaposlenih koji rade u fabrikama za preradu šećerne repe i proizvodnju šećera.

Citiramo poslednje dve rečenice iz dopisa g. Labusu: »Ali, uzimajući u obzir tekuću situaciju, suočavamo se sa strahom da lokalna industrija nema šanse da preživi ukoliko se i dalje nastavi sa uvozom po nefer cenama koje su niže od proizvođačkih. AGRANA, kao potencijalni investitor, ljubazno vas moli da podržite napore za uvođenje stabilnih okvira za jugoslovensko tržište šećera, radi početka stabilizacije i restruktuisanja domaće proizvodnje šećera«. Uz ovaj dopis su dostavili i svoj godišnji izveštaj za 2001-2002. godinu.

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

Francuska Vlada je finansirala istraživanje koje je sproveo ERSUC, istraživački konsalting servis francuske industrije šećera, u saradnji sa udruženjem proizvođača šećera »Jugošećer«. Ovim istraživanjem je obuhvaćeno postojeće stanje u proizvodnji šećera u Srbiji, sa predlogom mera za brz i trajan oporavak industrije šećera u Srbiji. Prema ovoj studiji Srbija ima oko 1.700.000 h oraničnih površina pogodnih za gajenje šećerne repe i 15 fabrika šećera koje mogu da proizvedu preko 750.000 t šećera. U sadašnjem trenutku za domaću potrošnju potrebno je oko 300.000 t šećera, a sav proizvedeni višak se može izvoziti u EU i okolne zemlje. Zemljama u našem okruženju nedostaje oko 1.000.000 t šećera. Revitalizacija industrije šećera je moguća ukoliko se uvede red u proizvodnju i promet, a naročito u uvoz. Minimalni efekti rentabilne domaće proizvodnje šećera iznose oko 456.495.101 DM. Studiju je predstavljena 26 i 27. marta 2003. godine u Novom Sadu i Beogradu. U Beogradu, studiju je predstavio ambasador Francuske, a pozivu na prezentaciju se nije odazvao ni jedan naš ministar, mada su svi koji su resorno zaduženi bili pozvani.

Analiza izveštaja Vlade

Izvoz domaćeg šećera u zemlje EU u značajnijim količinama počeo je 1. avgusta 2001. godine, kada su dodeljene prve kvote za izvoz šećera. Već u maju mesecu 2002. godine predstavnici EU su na sastanku u Saveznoj upravi carina izrazili zabrinutost zbog povećanog obima uvoza i izvoza, smatrajući da se u izvesnom smislu zloupotrebljavaju odredbe uredbe o preferencijalnom izvozu jugoslovenskog šećera u zemlje EU. U junu mesecu 2002. godine EU je njihovim uvoznicima uvela obavezu plaćanja depozita na šećer iz Jugoslavije, dok se za svaku pošiljku šećera naknadno ne proveri ispravnost uverenja o poreklu robe. Razlog za proveru je njihova sumnja da se u zemlje EU izvozi šećer koji nije jugoslovenskog porekla, odnosno da se deo šećera koji se uvozi iz zemalja EU ponovo vraća nazad.

Podaci o ukupno proizvedenom šećeru, a posebno podaci o ukupno uvezenom i izvezenom šećeru u ovom periodu koje smo dobili u izveštajima Vlade, razlikuju se od onih do kojih smo došli iz dokumenata carine, kao i od podataka do kojih je na osnovu svojih analiza došao g. Vladan Begović, kao direktor uprave carina.

Podaci Vladinih ministarstava

Na primer:

- Prema podacima Saveznog Ministarstva za ekonomske odnose sa inostranstvom, ukupan uvoz u 2001-2002. godini iznosi 163.202 t, a ukupan izvoz u ove dve godine 248.424 t. Ovo ministarstvo ne daje podatke o proizvodnji šećera, podatke o

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

uvozu i izvozu do 15. maja 2003. godine, niti podatak o količini šećera koja se troši na domaćem tržištu;

- Prema podacima Ministarstva trgovine, proizvodnja šećera u 2001. godini iznosi 211.036 t, zalihe su iznosile 7.133 t, proizvodnja u 2002. godini iznosila je 272.509 t, a zalihe kod prerađivača 4.749 t, što ukupno iznosi 495.427 t; prema podacima istog ministarstva u 2001. godini je uvezeno 77.636 t, u 2002. godini i 2003. do 1. maja uvezeno je 79.121 t, što je ukupno uvezeno 156.757, a izvezeno u 2001. godini 135.210 t, u 2002. godini i 2003. do 1. maja izvezeno je 195.814 t, što ukupno iznosi 331.024 t izvezenog šećera. Prema podacima o izvozu u 2002. godini, za koji se prvo kaže da je ostvaren u ukupnoj količini od 195.814 t, daljim nabrojanjem količina po izvoznicima i to da su fabrike šećera izvezle 85.350 t, komisiono izvezeno 32.398 t, a ostali izvoznici 78.066 t, što ukupno iznosi 215.814 t, a u materijalu se ne navodi na šta se odnosi razlika od 20.000 t izvezenog šećera. Ovo ministarstvo takođe ne daje podatak o količinama šećera koje su potrošene na domaćem tržištu.

Uporedni podaci

Prema podacima g. Begovića ukupna proizvodnja za isti period je 486.405 t, ukupan uvoz 199.716 t, ukupan izvoz do 2. maja 2003. godine je 347.469 t, a zalihe na dan 15. maja 2003. iznose 86.330 t. Njegova procena je da se godišnje troši 220.000 t šećera u zemlji. Prema njegovim podacima u ovom periodu na raspolaganju je bilo 686.121 t šećera (zbir proizvodnje i uvoza), a u istom periodu je izvezeno i potrošeno 787.469 t, što znači da je razlika između raspoloživih količina i onoga što je potrošeno i izvezeno 101.348 t (pri tome se ne uzimaju u obzir navedene zalihe od 86.330 t). Iz ovoga se može zaključiti da je za dve godine nelegalno uvezeno približno 100.000 t šećera, što je oko 4.000 šlepera.

Prema statistici Zajednice proizvođača šećera godišnja potrošnja šećera kod nas je oko 350.000 t, od čega direktna potrošnja stanovništva iznosi oko 120-140.000 t, a ostalo kroz druge vidove potrošnje (sokovi, konditorski proizvodi i dr.). U izveštaju koje daju ministarstva ne daje se nikakva procena godišnje potrošnje šećera u zemlji.

Ukoliko se uzme da je godišnja potrošnja šećera 280.000 t (što je procena između podataka g. Begovića i podataka proizvođača šećera na koje i on upućuje), onda se dolazi do podatka da je od raspoložive količine šećera od 686.121 t (prema podacima Ministarstva trgovine 643.162 t), potrošeno i izvezeno 907.469 t, što znači da je na crno uvezeno 287.469 t ili oko 12.000 šlepera.

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

Sve ove podatke smo izneli pre svega kao ilustraciju koja jasno govori kako su se ponašali naši organi vlasti prema ovom problemu i zašto smo dobili sankcije.

Napori Evropske unije

Prva upozorenja EU da se u prometu i izvozu šećera u Srbiji dešava nešto čudno su došla već u maju 2002. godine, zatim se ta upozorenja nastavljaju, da bi konkretna kontrola od delegacije Evropske kancelarije za suzbijanje prevara OLAF, bila preduzeta u novembru 2002. godine, kada se u zaključku konstatuju velike nepravilnosti i mogućnost prevara i ukazuje na mogućnost ukidanja povlastica. Delegacija OLAF-a je po svom izboru, a uz asistenciju carinske službe izvršila kontrolu uvezenog šećera u Jugoslaviju kod kompanije MK Commerce iz Novog Sada, proveru porekla šećera izvezenog iz Jugoslavije u zemlje EU od strane istog društva i ZZ Panoninvesta sa sedištem na istoj adresi, proveru uvoznih i izvoznih deklaracija za šećer na carinarnicama Novi Sad, kao i proveru pravila o poreklu šećera proizvedenog u fabrici "Crvenka". OLAF je tada utvrdio da je uz svaku deklaraciju bio priložen atest, u originalu ili kopiji, proizvođača šećera da se radi o domaćem šećeru, a da nije izvršena ni jedna provera autentičnosti takvog atesta. Takođe nije izvršena nikakva kontrola kod proizvođača koja bi mogla potvrditi poreklo izvezenog proizvoda. Prilikom kontrole u magacinu društva MK Commerce konstatovano je da jedan deo tog magacina služi za skladištenje robe pod carinom. Društvo MK Commerce vodi registar ulaza i izlaza tog dela magacina, a isti upravnik magacina vodi računovodstvo i za proizvode skladištene od strane MK Commerce. Prilikom kontrole MK Commerce je odbio zahtev delegacije da joj stavi na uvid liste kupaca, tako da delegacija nije imala mogućnost da nastavi sa integralnom kontrolom proizvoda koje su oni uvezli. Prodaja proizvoda ovog društva često se obavlja preko posredničkog društva Uniontrade sa sedištem u Tortoli, Britanska devičanska ostrva. Nakon izvršene kontrole delegacija OLAF-a je zaključila:

- Imajući u vidu primenu Člana 12. Pravilnika Saveta od 18. septembra 2002. godine, to jest »kada komisija oceni da postoji očigledna finansijska pronevera, ili neki propust u potrebnoj administrativnoj saradnji kojom bi se mogli naći dovoljni dokazi za proveru dokaza o poreklu, ili kada ima ogromno povećanje izvoza u okviru zajednice iznad nivoa normalne proizvodnje i izvoznih kapaciteta... može preduzeti mere da u potpunosti ili delimično raskine sporazume predviđene ovim pravilnikom...«. Jedna kopija ovog dokumenta je uručena stranama, a original se nalazi u delegaciji Biroa za suzbijanje privrednog kriminala.

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

Potpredsedniku Vlade SRJ Miroljubu Labusu se 17. marta 2003. godine obratio i Kristofer Paten, Visoki komesar Evropske komisije. U obraćanju stoji:

- Trgovina šećera sa vašom zemljom je postala predmet sve veće zabrinutosti EU zbog ogromnog povećanja trgovinskog obima, a u vezi sa primenom pravila o poreklu robe koja je sine qua non za unilateralne trgovinske povlastice koje je EU odobrila Srbiji i Crnoj Gori.
- Na osnovu rezultata do kojih je OLAF došao, komisija je zaključila da carinske službe u SCG trenutno nisu u poziciji da poštuju i primenjuju pravila o poreklu robe kako se nalaže.
- Zabrinuti smo zbog činjenice da carinske procedure koje se primenjuju ne omogućavaju praćenje uvezene robe do njihove konačne destinacije u zemlji, a izvoz ne može da se prati unazad do fabrike šećera, što znači da je praktično nemoguće utvrditi poreklo robe

U zaključku se navodi da ukoliko ne dođe do znatnog napretka u rešavanju ovih pitanja u naredna dva meseca, možda će biti primorani da privremeno suspenduju povlastice za šećer. Pismo je dostavljeno i republičkim ministrima Pitiću i Ivaniševiću.

Pismom od 22. maja 2003. godine g. Kristofer Paten obaveštava potpredsednika Vlade Srbije Čedomira Jovanovića, i republičke ministre Pitića i Veselinova da se Srbiji ukidaju preferencijali za izvoz šećera na tri meseca, sa mogućnošću produženja ukoliko naporu Srbije i Crne Gore u suzbijanju malverzacija u izvozu šećera u zemlje EU ne budu tekli zadovoljavajuće.

O svim upozorenjima i kontrolama u ovom periodu direktor Uprave carina dostavlja nadležnim ministarstvima detaljne izveštaje i izveštaje koje dobija od delegacija EU, odnosno od OLAF-a.

Osnovna zamerka EU odnosi se na kontrolu dokumenata o domaćem poreklu šećera, i te zamerke počinju od početka kontrole i naše je mišljenje da sankcije ne bi bile uvedene da je naša Vlada preko nadležnih ministarstava obezbedila da se izvozi šećer iz naših šećerana, proizveden u tim šećeranama i sa valjanom proizvođačkom dokumentacijom i deklaracijom. U zapisniku o kontroli koju je izvršio OLAF 22. decembra 2002. godine se navodi da su proizvođači davali deklaraciju u originalu i u kopiji, a da do tada nije izvršena ni jedna provera autentičnosti takvog atesta, niti je izvršena ikakva kontrola koja bi mogla potvrditi poreklo izvezenog proizvoda. U izveštaju Ministarstva trgovine, koji čini sastavni deo Informacije o merama koje su preduzeli organi Republike Srbije u cilju kontrole proizvodnje i prometa šećera, proizvođači šećera su izdavali potvrde

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

o poreklu šećera koje nisu evidentirane pod brojem kod izdavaooc potvrde, pojedine potvrde nemaju ni naznačen datum izdavanja, kao ni naznačenu količinu robe za koju se izdaju. Kao mera kojom se može otkloniti ovaj nedostatak u izveštaju se navodi da je sačinjen memorandum o saradnji sa šećeranama koji je potpisan 22. aprila 2003. godine, po kome je omogućen pristup carinicima u šećerane. U trenutku sklapanja ovog memoranduma već su bile pripremljene sankcije našoj zemlji, što se jasno vidi iz obraćanja Visokog komesara Evropske komisije g. Patena potpredsedniku Savezne Vlade g. Labusu i ministrima Pitiću i Ivaniševiću. Ova mera je preduzeta pred samo uvođenje sankcija, godinu ipo dana nakon dobijanja povlastica za izvoz šećera i nakon izvezenih 350.000 t šećera na tržište EU bez valjanog dokaza o poreklu šećera odnosno njegovom proizvođaču. Prema Članu 141. Carinskog zakona, carina može u roku od tri godine proveravati podatke o poreklu robe i za to nije potreban nikakav memorandum, već su dovoljna ovlašćenja koje imaju ne samo carina već i drugi organi vlasti. Zar izdavanje potvrde o poreklu robe iz šećerane bez datume i količine nije bilo kažnjivo od samog početka ovog posla? Iz izveštaja koje smo pomenuli, koji je sačinjen nakon uvođenja sankcija, ne pominje se postupak provere svih izdatih potvrda o izvezemon šećeru i pokretanje postupaka protiv odgovornih lica koja su počinila ta krivična dela. Prema izveštaju, provere se uglavnom odnose na posrednike u trgovini, pa se čak u izveštaju Ministarstva trgovine navodi da određena preduzeća tržišni inspektori nisu mogli da identifikuju na terenu, pa se zbog toga nije ni mogao utvrditi dalji tok uvezenog šećera. Taj podatak je naveden na primer i za preduzeće »Tehnotron« iz Valjeva, za koje se u istom izveštaju navodi da mu je direktor u zatvoru.

Zaključci

Savet za borbu protiv korupcije je, da bi potpuno sagledao problem koji se desio sa izvozom šećera, pribavio vrlo obimnu dokumentaciju Ministarstva za ekonomske veze sa inostranstvom, Ministarstva trgovine, Zajednice proizvođača šećera »Jugošećer«, OTPOR-a, zapisnike OLAF-a, navode iz medija, razgovarao sa mnogim učesnicima ovog procesa jer smatramo da je ovo i dalje jedan od najvažnijih poslova za našu državu i jedan od najvažnijih problema koje Vlada mora da reši. Sankcijama koje su uvedene našoj zemlji za izvoz šećera, i to samo dva meseca nakon što smo primljeni u Savet Evrope, načinjena je velika materijalna i moralna šteta čije su posledice i na jednom i na drugom planu ogromne i dugoročne.

Proizvodnja i prerada šećera u našoj zemlji ima izuzetne uslove i u proizvodnji šećerne repe i u preradi šećera. Punim kapacitetima i dobrom produktivnišću mi možemo proizvoditi i do milion tona šećera godišnje, stabilno i pod povoljnim uslovima zadovoljavati sve naše potrebe u ovom proizvodu, a sve tržne viškove proizvedenog šećera izvoziti na evropsko tržište. Zemljama u našem okruženju nedostaje oko 1,4 mil. tona šećera, što se jednim delom može snadbeti i iz naše proizvodnje. Posebno povoljni poslovi se mogu sklapati sa zemljama kao što je BiH, koja nema svoju

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

proizvodnju šećera, a naš je veliki dobavljač koksa. Sa postojećim izvanrednim uslovima koje imamo i dobro vođenom i organizovanom ekonomskom politikom šećera mi možemo postati značajan izvoznik šećera i na vrlo povoljnom i zaštićenom tržištu Evropske unije i da ta proizvodnja i izvoz bude stabilna i dugoročna orijentacija naše zemlje, jer se time samo u fabrikama šećera može zaposliti preko 5.000 radnika, a u ukupnoj proizvodnji (i primarna i usluge) preko 500.000 radnika.

Preferencijali koje smo dobili od EU imali su za cilj da kroz nekoliko godina postignemo ovakve efekte, jer mi potencijalno jesmo veliki izvoznici šećera. Svi zaključci izvršenih kontrola od strane delegacija EU težili su ka tome da sprovedemo mere kojim će se omogućiti izvoz domaćeg šećera sa valjanim i proverljivim dokazima o poreklu proizvedenog šećera, jer je cilj bio da ogromne novčane efekte od izvoza šećera od oko 600 EU po toni na evropsko tržište pomogne fabrikama šećera da izađu iz dugogodišnjih kriza, da se potpuno obnovi proizvodnja i produktivnost u proizvodnji šećerne repe, da se formiraju povoljni i stabilni uslovi privređivanja u ovoj grani, čime bi se i stimulisali veliki evropski proizvođači šećera da ulažu u naše šećerane. Na početku ovog procesa za učešće u postupku privatizacije naših šećerana bili su zainteresovane svetske kompanije kao što su Agrana, Scaffer & Associates, Saint Louis Sucre i druge. Nakon svega što se desilo, ni jedna od pomenutih kompanija više nije zainteresovana za privatizaciju šećerana u Srbiji. Dok pišemo ovaj izveštaj od kupovine šećerane u Kovinu odustaje američka kompanija Šefer iz Luizijane, koja ima razvijen biznis sa šećerom u više od 50 zemalja u Severnoj i Južnoj Americi, Ističnoj Evropi i Africi. Njihov predstavnik navodi sledeće razloge za odustajanje: "Tačno je da smo na osnovu jednoipogodišnje analize stanja u ovdašnjim šećeranima, ocenili da je fabrika u Kovinu za nas strateški najpovoljnija. Od aukcije smo odustali jer se ispostavilo da je država za šećeranu u Kovinu, koja već tri godine ne radi, a uz to je i vrlo zadužena, tražila početnu cenu od čak 2,5 miliona evra, dok je za tri šećerane, koje nikada nisu prekidale proizvodnju, prihvatila simboličnu cenu od ukupno devet evra. Da smo prihvatili početnu cenu od 2,5 miliona EUR fabrika u Kovinu bi nas koštala nekoliko puta skuplje nego da smo kupili neku od šećerana koje rade, jer se pre pokretanja proizvodnje u Kovinu mora uložiti oko 30 miliona dolara. Uz to, neophodne su i velike investicije u opremu, kao i novac za otplatu nagomilanih dugova iz prethodnog perioda", ističe Mile Nedeljković, potpredsednik Šefera, dodajući da je njegova firma predlagala da se sve šećerane u Srbiji privatizuju putem tendera, jer u svetu nije uobičajeno da se velike fabrike prodaju na aukcijama, ali da je taj predlog odbijen. *Simbolična cena* koju pominje g. Nedeljković, odnosi se na ponudu MK Commerce za kupovinu tri šećerane koje rade za devet evra.

Prve opomene koje smo dobili od EU, ali i sve kasnije, nisu proizvele energičan i sveobuhvatan postupak nadležnih organa da se spreči šverc šećera koji je svima bio očigledan. Ekonomska korist od izvoza 350.000 tona šećera bila je namenjena proizvođačima šećera i šećerne repe, ali je zbog šverca šećera, u kome oni nisu učestvovali, čije su efekte iskoristili pojedinci,

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

ukinut preferencijelni režim od koga štetu imaju svi, a najviše proizvođači šećera i šećerne repe. Cilj EU je bio da se podigne proizvodnja šećera iz šećerne repe, ali je švercom u uvozu i izvozu taj efekat nestao.

Postavlja se osnovno pitanje:

- Zašto je Vlada Republike Srbije dozvolila šverc šećera, odnosno zašto ga kada se pojavio nije presekla, utvrdila ko je u tom lancu odgovoran i zašto nije zaštitila javni interes u ovom poslu, kad je imala takvu pomoć EU i takav unutrašnji efekat u ekonomskom razvoju zemlje? Zašto je dozvolila da nam se sankcije uvedu pre svega zbog toga što država nije sposobna da vrši vlast na svojoj teritoriji, obezbedi poštovanje zakona i spreči šverc, kad za to realno postoje sve potrebne mogućnosti i kad se za ovakav zaključak EU neće negativno odraziti samo na proizvodnju i izvoz šećera, već i na druge veoma važne privredne grane kao što je proizvodnja mleka i mesa, i druge strateški važne oblasti ?

Predlažemo da Vlada:

1. Ponovo razmatra izveštaje o izvozu šećera 2001-2003. godine koje su dostavila ministarstva za trgovinu, finansije i za ekonomske veze sa inostranstvom i vrati ih predlagačima na ponovnu obradu. Svi relevantni podaci jasno govore da je šverca šećera bilo, ali se mora utvrditi u kojoj količini i ko je za to odgovoran. Smatramo da će rešavanju problema doprineti činjenica priznavanja tog problema, umesto što se nalaze opravdanja za nepreduzimanje mera iz nadležnosti pojedinih državnih organa. Nesporno je da je u državi potrošeno i izvezeno u ovom preiodu od 100 do 300 hiljada tona šećera godišnje koji ne postoji ni u proizvodnji ni u legalnom uvozu, što znači da je u zemlju ušlo od 4-12 hiljada šlepera šećera na crno. Odgovornost za takav obim ulaska robe bez carinske kontrole u zemlju se mora hitno utvrditi.
2. Pored navedenog, Savet je komparativnom analizom uvoza šećera prema podacima Uprave carina i tržišne inspekcije ministarstva poljoprivrede Srbije ustanovio da je u 2001. godini uvezeno 77.538,41 t šećera, a za 14.744,18 t je tržišni inspektor izdao uverenje o kvalitetu robe namenjene uvozu, dok je u 2002. godini 82.714,76 t uvezeno, a 69.483,34 dobilo uverenje od tržišnog inspektora o kvalitetu robe namenjene uvozu, iz čega se može zaključiti da je šećer ili nezakonito stavljen u promet (bez uverenja o kvalitetu robe namenjene uvozu), ili je uvezen da bi dobio preferencijalno, srpsko poreklo, i zatim bio izvezen u EU. Neophodno je utvrditi kako je došlo do ovakvih razlika.

SAVET ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

IZVEŠTAJ O IZVOZU ŠEĆERA U ZEMLJE EVROPSKE UNIJE

3. Preko naldežnih ministarstava i inspekcijskih službi proveri naknadno svu izvoznu dokumentaciju za izvezeni šećer, za to postoje mogućnosti u zakonu, jer niko ne sme izdavati netačne ili lažne potvrde o sopstvenoj proizvodnji.
4. Smatramo da takav izveštaj treba dostaviti i EU sa predviđenim rokom u kome će sve te mere biti preduzete, a istekom tog roka dostaviti izveštaj o preduzetim merama, o pokrenutim postupcima prema odgovornim licima koja su kršila zakon i omogućila šverc šećera.
5. Poseban problem koji smo uočili kroz analizu izvoza šećera jesu carinske kontrole prilikom ulaska i izlaska robe, nesprovođenje mera upravnog carinskog nadzora kad je to obavezno i ogroman broj pritužbi građana i preduzeća koji dolaze Savetu sa podacima o korupciji na carini. Smatramo da je potrebno hitno napraviti plan reorganizacije ove službe, eventualno zatražiti pomoć EU da se ova služba reformiše i u svom radu približi standardima EU, i da se posebno u ovaj postupak ugrade mehanizmi za sprečavanje korupcije.

Smatramo da je rešavanje ovog pitanja i ponovnog uspostavljanja poverenja sa EU, ukidanje sankcija i ponovni izvoz domaćeg šećera posao od najveće važnosti za Vladu i našu zemlju.

Predlažemo da Vlada formira radno telo sa zadatkom da u roku od tri meseca predloži mere za otklanjanje svih nedostataka i prepreka u proizvodnji šećerne repe i šećera i u izvozu šećera a da nakon usvajanja ovih mera ovo radno telo u sledećem periodu ne kraćem od dve godine prati njihovo sprovođenje.

Smatramo da bi bilo veoma dobro da u radu ovog tela učestvuju predstavnici Evropske komisije, predstavnik Vlade, OEBS-a, proizvođača i izvoznika šećera. Rad ovog tela može pomoći u stvaranju antimonopolske komisije u skladu sa standardima EU.

Savet za borbu protiv korupcije je potpuno spreman da pomogne vladi u rešavanju ovog problema.

18. novembar 2003.
Savet za borbu protiv korupcije
Predsednik

Verica Barać